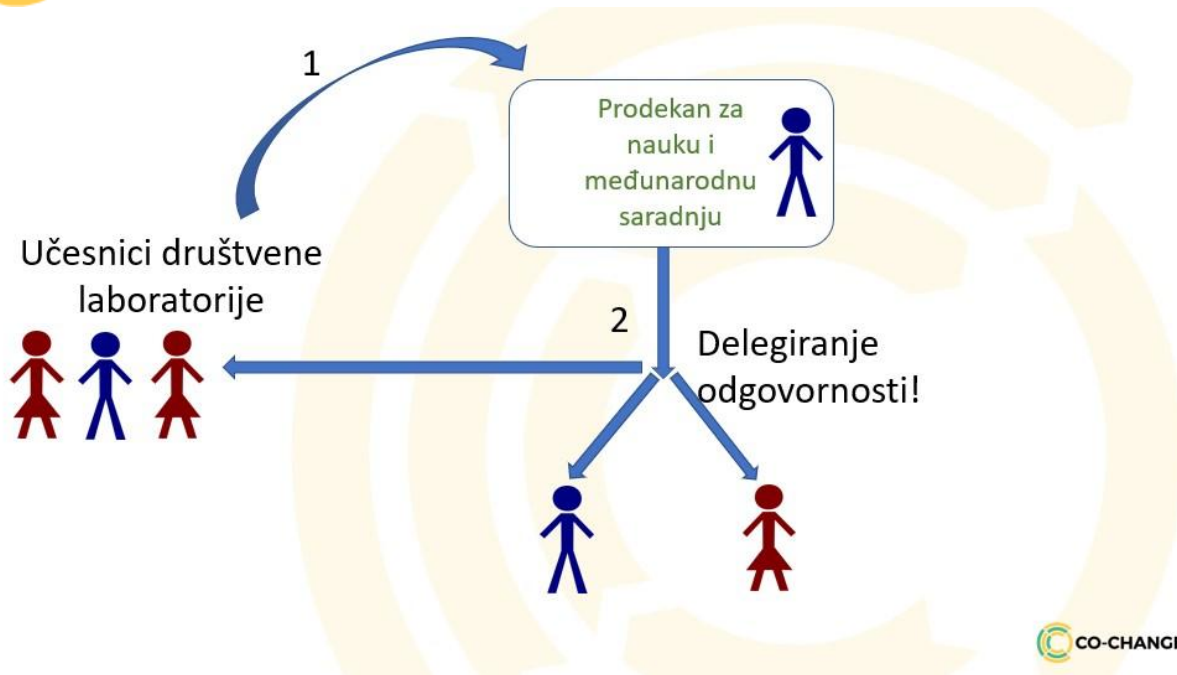

RRlzing lab – iskustva u implementaciji RRI principa na visokoškolskoj ustanovi

1. Kako je sve počelo?

Često se u kontekstu implementacije principa odgovornog istraživanja i inoviranja (RRI) u velikim organizacijama postavlja pitanje o tome ko je taj ko treba da „vuče“ ili „gura“. Ukoliko razmišljamo o tome da neko treba da „vuče“, mi često zamišljamo one koji imaju formalnu moć – nadređene osobe – kako vizualizuju buduće uspehe i onda „od gore“ podstiču ostale zaposlene da se to takvog uzvišenog cilja stigne. Ukoliko, pak, razmišljamo o tome da neko treba da „gura“, mi zamišljamo zaposlene u organizaciji – izvršioce poslova – koji „od dole“ započinju inicijative za promene, rast i razvoj i te inicijative propagiraju ka ostalim delovima organizacije, ubeđujući kolege da im se pridruže, a nadređene da im pruže podršku i strukturisu aktivnosti. Iskustva Poljoprivrednog fakulteta Univerziteta u Novom Sadu (PFNS) pokazuju da je ovakva dilema suvišna i veštačka – u opštem je interesu da se naizmenično javljaju silazne i uzlazne sile, jer i nadređene osobe i izvršioци poslova imaju svoje uloge u postizanju kompleksne promene.

Nastavno osoblje sa PFNS je imalo prilike da u okviru velikog međunarodnog projekta NewHoRRizon (<https://newhorizon.eu>) u Madridu i u Pragu učestvuje u radionicama koje su nazvane „društvenim laboratorijama“ – mestima i kontekstima u kojima grupe saradnika imaju slobodu i resurse da istražuju izazove implementacije odgovornog istraživanja i inoviranja u okviru institucija u kojima rade. Nastavno osoblje sa PFNS nije bilo usamljeno u ovim prvim koracima – kolegice i kolege sa Naučnog instituta za prehrambene tehnologije u Novom Sadu (FINS) i sa Fakulteta tehničkih nauka (FTN) su svojim participiranjem učinili da prve promene na uspostavljanju principa odgovornosti u radu dobiju univerzitetske obrise (UNS). O svojim doživljajima i iskustvima nastavnici sa PFNS izveštavaju svoje nadređene, prenoseći svoje pozitivne utiske i ideje za pozitivne promene na Fakultetu. Prodekan za nauku i međunarodnu saradnju na osnovu ovih informacija konkretizuje entuzijazam svojih saradnika kroz delegaciju odgovornosti za svaki od „stubova“ RRI principa, uz neke specifično dodate u ovom kontekstu: obrazovanje i nauka, jednakost polova, otvoren pristup, etika, veza sa javnošću, upravljanje i generacijski jaz. Konkretna imena su povezana sa konkretnim oblastima, čime je napravljen kvalitetan tim – onaj u kojem svaki član oseća ličnu odgovornost i prepoznaje individualne doprinose ka ukupnom napretku ka odgovornijem istraživanju.

Slika 1: Dinamika odnosa u institucionalizaciji RRI promena na PFNS

U ovom momentu napravljena je savršena kombinacija – kao što vožnja bicikla zahteva da jedna noga ide ka nebu, a druga ka zemlji, tako je i u pokretanju institucionalnih promena zarad veće odgovornosti u radu potrebno da naizmenično postoje sile koje deluju „od gore“ i one koje deluju „od dole“ (slika 1). Ovi prvi koraci su pronašli svoj nastavak u narednoj, trećoj „društvenoj laboratoriji“ koja je održana baš u Novom Sadu (slika 2), gde su učesnici iz čak trinaest zemalja u toku dva dana razvijali i vežbali primenu RRI principa u institucionalnom kontekstu. Svi prisutni, a najviše učesnici sa institucija UNS, su naučili kako se odgovornost primenjuje u radu individualnih istraživača i naučnika.

Sastanci članova tima postaju frekventni, kao i njihova neformalna komunikacija. Zajedno se uči, stvara, diskutuje i razume šta su zahtevi, izazovi i uspesi. Pandemija Korona virusa 2020. godine samo ovlaš usporava ove aktivnosti, jer se članovi tima prilagođavaju novim okolnostima i nastavljaju da zajedno rade uprkos trenutnim ograničenjima. U ovom momentu kreće sa realizacijom i naredni međunarodni projekat koji se bavi implementacijom RRI principa u organizacionim promenama – Co-Change. U okviru ovog projekta PFNS se obavezuje da će stvoriti sopstvenu laboratoriju za institucionalne promene nazvanu „RRizing Lab“, sa idejom da dalje razvije praktičnu primenu principa odgovornosti u istraživanju i inoviranju na ovoj ustanovi.

Slika 2: NewHoRRizon društvena laboratorija organizovana u Novom Sadu oktobra 2019. godine.

2. Kako sada ide?

U naredne tri godine (2020. – 2023.) RRizing laboratorija u okviru projekta Co-Change eksperimentiše sa institucionalnim promenama koje na PFNS mogu doprineti do veće odgovornosti ka društvu i prirodnoj sredini prilikom istraživačkog rada i inoviranja. FINS i FTN daju svoj doprinos ovim aktivnostima, i sami stvarajući promene u okviru sebe. Neki od rezultata su prikazani u nastavku:

Institucionalne promene:

PFNS:

- Odbor za ravnopravnost polova osnovan pri PFNS-u
- Plan rodne ravnopravnosti usvojen na PFNS <http://polj.uns.ac.rs/sr/node/3385>
- Osoba zadužena za ravnopravnost polova imenovana u PFNS
- Izrada i implementacija Otvorenog repozitorijuma za udžbenike na PFNS. <https://zenodo.org/communities/unsPFNS>

- OA aspekti i elementi implementirani u pravilnik o objavljivanju PFNS-a – prvi nivo usvajanja je prošao, tek treba u potpunosti usvojiti i staviti na snagu

FINS

- Usvojen kodeks akademskog integriteta FINS-a i uspostavljen pridruženi Etički odbor
- Usvojen plan za ravnopravnost polova (promena inspirisana PFNS-om)

https://fins.uns.ac.rs/uploads/plan%20rodne%20ravnopravnosti-sr_20211230_0001.pdf

- Osnovan odbor za ravnopravnost polova (promena inspirisana PFNS-om)
- Imenovana osoba zadužena za ravnopravnost polova (promena inspirisana PFNS-om)

Ostale aktivnosti:

- Radionica na 45. Savetovanju studenata poljoprivrede i veterine s međunarodnim učestvovanjem "Odgovorne strategije istraživanja i inovacija u poljoprivredi i veterini"
- Organizacija vebinara o otvorenom pristupu, 47 osoba, <https://youtu.be/h0PP7C2Sh5c>
- Izveštaj o otvorenom pristupu na Poljoprivrednom fakultetu, 150 osoba https://zenodo.org/record/5911850#.Y_ZEnnbMI2w
- Završna konferencija GRRIP projekta - prezentacija aktivnosti RRlzing laboratorije vezanih uz rodnu ravnopravnost i otvoreni pristup "Gender equality and open access: from small talk to institutionalization at Faculty of Agriculture", 60 osoba, <https://grrip.eu/grrip-closing-konferencija/>
- Dijalog sa FINS o institucionalnim promenama za ravnopravnost polova, prikaz modela PFNS.
- Radionica "Odgovorno istraživanje u poljoprivredi i veterini" organizovana je na 46. Smotri studenata poljoprivrede i veterine s međunarodnim učešćem, 20 osoba.
- Radionica o ravnopravnosti polova u organizaciji RRlzing laboratorije i FINS, 54 osobe. <http://polj.uns.ac.rs/sites/default/files/upload/Rodna%20ravnopravnost%20kao%20neizostavni%20segment%20odgovornog%20upravljanja%20istra%C5%BEivanja%20i%20inovacija.pdf>
- "Agroecoinfo 2022 konferencija", Volos, Grčka, 180 osoba
- Radionica o efektivnoj komunikaciji agrometeoroloških službi, 30 osoba
- Konferencija EMS2022, Bonn (Nemačka), 50 osoba
- Prezentacija projekta "Digitalizacija PIS preporuka", 130 osoba
- Učešće na TetRRIs 2nd winter school – policy lab, Santander, Španija, 18 osoba <https://site.evenium.net/tettris2ndpolicylab/registration>

- Institut za ekonomsku diplomatiju, Beograd, trening - predstavljanje institucionalnih promena rodne ravnopravnosti sprovedenih na PFNS na treningu "Zakon o ravnopravnosti polova - obveze poslodavaca i zaposlenih". <https://www.instagram.com/p/CbanLjdtszM/?igshid=YmMyMTA2M2Y%3D>
- Udruženje naučnica Srbije SRNA, promovisanje rodne ravnopravnosti kroz naučno obrazovanje "Takmičenje u malim naučnim radovima" - inspirisanje devojaka da se bave umetnošću (organizuje SRNA). Jedna učenica osnovne škole gostovala je u našoj laboratoriji i sprovedla malo naučno istraživanje koje je kasnije prezentovano i ocenjeno od strane stručnog žirija.
- Udruženje naučnica Srbije SRNA, učestvovanje na "International girls day celebration" u organizaciji SRNA, kao učesnica i jedna od mentorki nagrađenih učenica "Takmičenja za mali naučni rad". <https://www.instagram.com/p/CjlcjdjNOg6/?igshid=YmMyMTA2M2Y%3D>
- Međunarodno udruženje studenata poljoprivrede i srodnih nauka, (IAAS), učestvovanje na radionici o ravnopravnosti polova u organizaciji PFNS i FINS i predstavljanje mišljenja studenata o ravnopravnosti polova.
- Kreirana web stranica RRizing laboratorije <https://www.rri.stocarstvo.edu.rs/>
- Organizacija radionice na evropskoj noći istraživača (promovisanje rodne ravnopravnosti i naučnog obrazovanja) - suorganizacija s Kreativno edukativnim centrom Novi Sad, 600 građana
- Organizacija radionice na 17. Međunarodnom sajmu obrazovanja u Novom Sadu "Putokazi" - zajednički organizovana s multiplikatorskom organizacijom "SRNA" (promovisanje rodne ravnopravnosti i naučno obrazovanje), 6000 građana
- TV intervju o ravnopravnosti polova, 300 građana, <https://www.youtube.com/watch?v=Jr2yyu6VwUA>
- Deljenje aktivnosti na društvenim mrežama (LinkedIn, Instagram, Facebook), 1950 građana
- TV prilog o radionici o rodnoj ravnopravnosti, 36 građana, <https://www.youtube.com/watch?v=LHdQIDIAF9Y&t=2s>
- Saopštenje o radionici o rodnoj ravnopravnosti, 37 građana, Rodna ravnopravnost na PFNS | TV KANAL 9 NOVI SAD (kanal9tv.com)

3. Šta je pred nama?

Sve navedene aktivnosti, kao i mnogobrojni izazovi na koje se usput naišlo, su učinili da RRizing tim odlučno nastavlja u svojoj misiji da PFNS učini još odgovornijim u svom radu, a da usput svoja iskustva predstavi kao primer dobre prakse ostalim članicama UNS. Nove projektne aktivnosti su pred ovim timom – zajedno sa Fakultetom tehničkih nauka i Tehnološkim fakultetom, Poljoprivredni fakultet od Januara 2023. godine učestvuju na novom međunarodnom projektu koji ima akronim REINFORCING, a bavi se pružanjem sveobuhvatne pomoći organizacijama koje žele da postanu odgovornije u radu. U toku su pregovori i pisanje i drugih međunarodnih projekata na srodne teme. Od onih koji su pre nekoliko godina pravili svoje prve korake u primeni RRI principa u naučnom radu, članice i članovi

RRlzing tima su postali lokalni predvodnici koncepta institucionalne odgovornosti i primer za ostale subjekte u lokalnom okruženju.

4. Kako druge visokoškolske ustanove mogu da započnu sopstvene institucionalne promene?

Kao što je prikazano na primeru PFNS, unapređenje odgovornosti u istraživanju i inoviranju u okviru visokoškolskih institucija je kompleksan proces koji angažuje mnogobrojne aktere i različite aktivnosti:

- Lična inicijativa zaposlenih je izuzetno bitna jer ukazuje na motivisanost i posvećenost istraživača i predavača, istovremeno postavljajući primer ostalim kolegicama i kolegama.
- Institucionalna podrška u realizaciji tih inicijativa, uz odgovarajuću viziju i predanost onim vrednostima, je drugi bitan aspekt jer će uspeh biti moguć jedino ukoliko su organizacione promene podržane od viših nivoa odlučivanja.